MAGYAR AFRIKA TÁRSASÁG
AFRICAN-HUNGARIAN UNION

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR
AHU HUNGARIAN AFRICA-KNOWLEDGE DATABASE

MARGITTAI, Gábor

Megkerült Oázis – Átkelés a szaharai Nagy Falon – Miért nem lehetett Almásy László próféta a saját hazájában? / Found Oasis – Crossing the Great Wall of Sahara – Why could not Laszlo Almásy a prophet in his own country? (1)

Eredeti közlés /Original publication:
Magyar Nemzet online, 2010. május 4., kedd 00:00
Elektronikus újraközlés/Electronic republication:
AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR – 000.002.193
Dátum/Date: 2017. május / May 22.
filename: margittai_2010_Almasy01
Az elektronikus újraközlést előkészített7
/The electronic republication prepared by:
B. WALLNER, Erika és/and BIERNACZKY, Szilárd
Hivatkozás erre a dokumentumra/Cite this document
MARGITTAI, Gábor: Megkerült Oázis – Átkelés a szaharai Nagy Falon – Miért nem lehetett Almásy László próféta a saját hazájában? / Found Oasis – Crossing the Great Wall of Sahara – Why could not Laszlo Almásy a prophet in his own country? (1), *AHU MATT*, 2017, **pp. 1–12**. old., No. 000.002.193, http://afrikatudastar.hu
Eredeti forrás megtalálható/The original source is available:
Az interneten / At the intenet
Kulcsszavak/Key words
magyar Afrika-kutatás, Almásy László nyomában Egyiptomban és Szudánban

African research in Hungary, in the footsteps of László Almásy in Egypt and in Sudan

---

AZ ELSŐ MAGYAR, SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ, ELEKTRONIKUS, ÁGAZATI SZAKMAI KÖNYV-, TANULMÁNY-, CIKK-, DOKUMENTUM- ÉS ADAT-TÁR / THE FIRST HUNGARIAN FREE ELECTRONIC SECTORAL PROFESSIONAL DATABASE FOR BOOKS, STUDIES, COMMUNICATIONS, DOCUMENTS AND INFORMATIONS

* Magyar és idegen – angol, francia, német, orosz, spanyol, olasz és szükség szerint más – nyelveken készült publikációk elektronikus könyvtára / Writings in Hungarian and foreign – English, French, German, Russian, Spanish, Italian and other – languages
* Az adattárban elhelyezett tartalmak szabad megközelítésűek, de olvasásuk vagy letöltésük regisztrációhoz kötött. / The materials in the database are free but access or downloading are subject to registration.
* Az Afrikai Magyar Egyesület non-profit civil szervezet, amely az oktatók, kutatók, diákok és érdeklődők számára hozta létre ezt az elektronikus adattári szolgáltatását, amelynek célja kettős, mindenekelőtt sokoldalú és gazdag anyagú ismeretekkel elősegíteni a magyar afrikanisztikai kutatásokat, illetve ismeret-igényt, másrészt feltárni az afrikai témájú hazai publikációs tevékenységet teljes dimenziójában a kezdetektől máig. / The African-Hungarian Union is a non-profit organisation that has created this electronic database for lecturers, researchers, students and for those interested. The purpose of this database is twofold; on the one hand, we want to enrich the research of Hungarian Africa studies with versatile and plentiful information, on the other hand, we are planning to discover Hungarian publications with African themes in its entirety from the beginning until the present day.

MEGKERÜLT OÁZIS

Átkelés a szaharai Nagy Falon – Miért nem lehetett Almásy László próféta a saját hazájában? (1)

MARGITTAI, Gábor

Magyar Nemzet online, 2010. május 4., kedd 00:00

Sem nemzeti hős, sem ármányos náci kém nem volt – csupán szenvedélyes ember, aki helyét, igazát kereste. A honi felfedezés- és művelődéstörténetben mindenesetre máig nem sikerült megtalálnia azt. Az „angol beteg", a hazardírozó sivatagi fenegyerek, a méltatlanul elfeledett Almásy László nyomába eredtünk, hogy a halál birodalmának legmélyén a „gróf" elhajigált benzineskannáira – no meg egy pezsgő, eleven világ maradványaira bukkanjunk.

Angol? – Beteg?

A régi Vas vármegyében, Borostyánkő (ma Bernstein, Burgenland) festői várkastélyában 1895-ben született Almásy László sem gróf, sem angol beteg nem volt. Hogy mi volt igazán, azt sokkal nehezebb meghatározni. A napokban újra fölröppent a hír – aktuálisan a Der Spiegel német lap röppentette fel – Almásy homoszexualitásáról, szerelméről egy német katona iránt, amit az előkerült magánlevelek megerősítenek – s úgy tűnik, a hazai és külföldi közvéleményt más nem is nagyon foglalkoztatja a földrajzi utazóval kapcsolatban. Hazai laptársunk pedig sivatagi depója megtalálásának tavalyi hírére csodálkozott rá nemrégiben, cikkével alátámasztva azt a tényt is, hogy a legnagyobb magyar fölfedezők egyikéről Magyarországon sem tud megjelenni dolgozat anélkül, hogy az ne hemzsegne életrajzi tévedésektől és elírásoktól. Enyhítő körülmény, hogy az 1945 után meghurcolt, majd feledésre ítélt Almásyról nem sok nyom maradhatott a kipucolt magyar könyvtárakban és a honi emlékezetben.

Kevesen tudják tehát, hogy pénzgondokkal küszködve, egész életében a magyar tudományosság előszobájában kalapozva, a jól felszerelt, kiváló hátországgal rendelkező brit felfedezőkkel versenyt futva bejárta, feltárta és feltérképezte a föld utolsó fehér foltjait, a Líbiai-sivatag mélyén található esőoázisokat, felelevenített rég elfeledett karavánutakat, melyeken például Dárfúrtól a Nílus menti Aszjútig terelték hajdan fekete rabszolgák százezreit; és megtalálta Vádi Szúrában, a Képek völgyében többek között az Úszók barlangját is, mely sokak szerint az élettel teli őskori Szahara egyik bizonyítéka. S nem utolsósorban hírt adott a Nílus partján élő „magyar törzs", a magyarábok „hazaszeretetéről" is. Mindezt kitűnő stílusú, letehetetlen könyvekben hozta a magyar olvasók tudomására.

A sivatagi repülés és autózás úttörője volt Abu Ramla, a Homok Atyja, amint a teljesítményét csodáló beduinok elmondása szerint elnevezték őt. Kitüntetett pilóta volt az első világháborúban; sofőrködött a királypuccsra készülő IV. Károly mellett – aki következetesen grófnak szólította az egyébként a család nem grófi ágába tartozó Almásyt –; ő vitt a világon először repülőgépen püspököt a Vatikánba, a szombathelyi Mikes Jánost; a húszas években bejáratta az osztrák Steyr cég autóit a Szaharában; gazdag vadászturistákat kísért, akik előbb-utóbb azon kapták magukat Afrikában, hogy nem rekordgyanús addax antilopot kergetnek, hanem Almásy vad sivatagi kísérletezéseihez asszisztálnak.

Amikor Rommel Afrika Korpsa kikérte az akkorra neves sivatagjáróvá érett utazót, és Almásy László az 1942-es Saalem akció során két német hírszerzőtisztet szállított a brit vonalak mögé, több ezer kilométert kacsázva velük, hogy megtévessze esetleges üldözőit, esélye sem maradt arra, hogy talpra álljon a kommunista Magyarországon. Megkapta a náci kém bélyeget, amelyet a nagy sikerű, de még annál is nagyobb „Almásy-hamisítvány", Az angol beteg című 1996-os film (kilenc Oscar-díj nyomatékával) megerősített. Kétségtelen azonban, hogy Almásy nevét világgá kürtölte.

A rekordhalmozó felfedező hosszas tortúra után elhagyta hazáját, amelyhez mindvégig ragaszkodott – ha hazája sem a háború előtt, sem utána nem hordozta is a tenyerén –; visszatért Egyiptomba. 1949-ben még felállított egy világcsúcsot, a vitorlázórepülő-vontatásét; de 1951-ben elragadta a sivatag: Salzburgban halt meg súlyos trópusi betegségben. Halálos ágyán értesült álma beteljesüléséről: megkapta kinevezését az egyiptomi sivatagkutató intézet igazgatói székébe. Akár az

ő sírfelirata is lehetne, amely az El-Alameinnél elesett katonákra emlékezik: „Nem a bátorság, a szerencse hiányzott.” (Major Anita)

A Szahara rettenetes
és kérlelhetetlen, de vissza kell térnie
a sivatagba annak, aki azt valaha megismerte.
Beduin mondás

Ha minden olajozottan működik, és a jó sors is mellénk szegődik, manapság már egy nap sem kell ahhoz, hogy Budapestről a Szahara egyik legnyugtalanítóbb szegletében, a Líbiai-sivatag isten háta mögötti oázisában landoljunk. De el kell tökélnünk magunkat, hogy megtesszük a korántsem zökkenőmentes utat visszafelé időben, civilizációban és földtörténetben, ha akár csak beleszagolni akarunk is abba a világba, amely a legnagyobb magyar sivatagkutatót, Almásy Lászlót mindörökre magához láncolta, és amely hetekig, hónapokig álmatlan éjszakákat okoz a mai utazónak is. Vánszoroghatunk hatvan fokban árnyékról árnyékra; ehetünk homokot reggelire, ebédre, vacsorára a hetekig szűnni nem akaró északi szélben, amely eltemeti nyomainkat, kisebzi arcunkat, tönkreteszi expedíciós autóinkat; retteghetünk sátrunkban skorpiótól, „ötperces” kígyótól, mely nevét arról kapta, hogy marása után még öt perc adatik meg az életből, s még inkább a legveszedelmesebb ragadozótól: a határvidék fosztogatóitól, embercsempészeitől. Csakhogy aki egyszer beteszi a lábát a Szaharába, többé nemigen szabadulhat.

Ahogy Almásy László vagy Antoine de Saint-Exupéry sem talált ki onnan többé.

„A sivatag szélét érintő karavánutakról néhol nyomok vezettek a sivatag belsejébe, de senki sem tudta, hogy hová. Járhatatlan sziklavölgyekben emberkéz véste ábrákat láttak, de senki sem tudta, hogy kitől erednek. Csak a beduin merészkedett a sivatag belsejébe. Az egyik törzs a másik elől titkolta az egyes források és legelőterületek helyét, és ha néha, nagy ritkán egyik-másik ősz szakállú karavánvezető mesélni kezdett a sivatag titokzatos útjairól, nem tudta senki, hogy valóság-e az, amit mond, vagy az Ezeregyéjszaka meséit szövi beszédjébe”

– írja Almásy az 1937-ben kiadott *Levegőben… homokon…* című könyvében.

Amikor néhány hete elindultunk visszafelé az emberi civilizáció történetében, mi is efféle mesének kívántunk utánajárni.

A Líbiába, Szudánba és Csádba átnyúló, Egyiptom nyugati részén terjeszkedő Líbiai-sivatag a föld legnagyobb, legkietlenebb, legszárazabb pusztasága. Az Atlanti-óceán partvidékétől Észak-Afrikán, a Sínai-félszigeten, Arábián, Irakon át Közép-Ázsiáig húzódó sivatagi övnek számos olyan szakasza van, ahol a tengereknek, a magasabb hegységeknek köszönhetően kedvezőbb éghajlati viszonyok uralkodnak, esik elfogadható mennyiségű csapadék, és legfeljebb száz kilométert kell vízforrástól vízforrásig menni – mint például Marokkóban vagy Algériában. Nos, a Líbiai-sivatag nem tartozik ide, olykor húsz–harminc év is eltelik itt két zápor között. Nem véletlen, hogy az elsőségért meg egyéb eszeveszett rekordokért versengő nyugati felfedezők sem mertek nekivágni úttalan útjainak, és a 20. század elejére bolygónk utolsó nagy fehér foltjai a dűne- és sziklabirodalom térképein húzódtak.

Csakhogy ezek a rettegett fehér foltok az emberi őskor szenzációját rejtegették.

A Szudán felé kitartóan emelkedő térség északi részén a húszas-harmincas évekig senki nem volt képes áthatolni, hiszen ki vállalta volna a sok száz kilométeres szélességben és hosszúságban terpeszkedő, több száz méteres magasságot is elérő homokdűnék leküzdését. A déli területek lépcsőzetes homokkőfennsíkjai, a Gilf el-Kebir, illetve a csaknem kétezer méteres Uveinat-hegység kiszáradt folyómedrekkel szabdalt labirintusaiba sem merészkedett senki, még az oázisokban élő arab vagy fekete őslakosok sem igen – jó okkal: az ősrégi karavánutak a 19. század második felében feledésbe merültek. A hatalmas víz nélküli távolságok áthidalására már a tevék sem voltak képesek, így mindaz, ami Délnyugat-Egyiptom elfeledett tájain lapult, érinthetetlenné vált.

Ekkor jöttek az európai technokraták, az autó- és repülőgépbolondok, hogy ember- és masinafeletti teljesítményeket hajszolva rábukkanjanak valami sokkal fontosabbra: az emberi civilizáció egyik bölcsőjére.

Az egymillió négyzetkilométeres területének mindössze három százalékát megművelni képes Egyiptom, melynek túlnépesedő lakossága, nyolcvanmillió ember szinte 99 százalékban az ország legnagyobb oázisában, a Nílus völgyében él, a titkok feltárása óta is az ígéret földjeként tekint a Líbiai-sivatagra. Talán meglepő, de az ember

számára semmi jóval nem kecsegtető vidék nem elsősorban ásványkincs-, hanem mérhetetlen vízkészletével szolgálhat aranytartalékként. A felfoghatatlan léptékű egyiptomi térségben öt gombostűnyi helyen, öt festői mélyföldön alakult ki annak lehetősége, hogy a sivatag mélyén rejlő vizet elérje a növények gyökérzete – és évezredes ostromállapotban élő oázisvárosok maradjanak fönn. Mi a legeldugottabbat választottuk expedíciónk kiindulópontjául.

Mintha a semmiben fúrnánk előre magunkat, s csak az aszfaltút szélét belepő törmeléksávok, a kocsit megdobó homokátfúvások mutatják, merre járunk. Ha éjszaka autózik az ember a sivatagban, pillanatok alatt elveszti tájékozódási képességét, feje le-lebillen, és csak az óránként szembejövő teherautók fényszóróinak eszeveszett villogása riasztja föl. Ha ugyanis sötétedés után két jármű tart egymás felé, az íratlan szaharai KRESZ része, hogy a sofőrök valóságos szimfóniákat küldenek egymásnak fénykürtjelekkel, és ha a válasz elmarad, azonnal az út szélére húzódva lassítanak, mert a szembejövő kolléga feltehetően kormánnyal a kezében alszik.

Míg az éjszakai repülés kitűnő alkalom a tájékozódásra, hogy felfogjuk a Szahara bolygóformáló hatalmát: a Földközi-tengeren átkelve megtapasztaljuk, hogyan kerül az élet a sivatag harapófogójába a Nílus deltájától a dél felé szűkülő völgyben. Nem e világi látvány, ahogy a delta egymásba fonódó településeinek vöröses fényerei behálózzák a földet, mint valami titokzatos tengermélyi sejtközösségek, amelyekből zölden foszforeszkálva emelkednek ki a mecsetek kupolái, minaretjei. Fölülről csak azt látjuk, hogyan pulzálnak a zsúfolt országutak, Kairó utcáin késő este is elképesztő a tülekedés; megbámuljuk a Nílus közepén El-Gezirát, az előkelő, európai arculatú szigetet is, ahol Almásy László lakott, az üzleti negyed felhőkarcolóit és a piramisairól híres El-Gíza nyomornegyedeit – mindent egyben, ami maga Kairó az évezredes elpusztíthatatlanságával, mocskával és elevenségével.

A repülőtéren már vár a sofőrünk, s most egy percig sem időzünk a metropolisban, mert minden porcikánk a sivatagba, a tisztátalan dolgoktól mentes világba vágyik. Az északi körgyűrűn öszvéres kordék, rozoga távolsági buszok, mindenre elszánt kamionok között szlalomozva indulunk visszafelé az időben: először Alexandria felé, elhagyva Vádi en-Nátrunt, a korai kopt kereszténység központját, mely ma is az egyiptomi kolostori élet fontos helyszíne; majd rátérünk az el-alameini útra, ahol rövidesen megszűnik a forgalom. Lidérces látvány, amint az erősödő sivatagi szél finom homokfüggönyt táncoltat a kihalt

úton, és lassan már csak abban a keskeny sávban létezünk, amelyet fényszórónk metsz ki a pusztai sötétségből. Aztán El-Alameinnél kibukkanva először a hatalmas kiterjedésű, gondozott katonai temetőket pillantjuk meg, külön a szövetségesekét, külön a németekét és külön az olaszokét. Utóbbiak emlékkövén felirat: „Nem a bátorság, a szerencse hiányzott." Hadiszerencse ahhoz, hogy az Afrika-hadtest 1942 őszén megállítsa az angolszász–gyarmati erőket, és folytathassa előrenyomulását a líbiai Tobrukból Alexandria felé. A sírkertek mellett háborús múzeum, évekkel ezelőtt magyar vonatkozásai miatt meglátogattuk: az egyik tablón Almásy Lászlónak mint a németek hírszerzőjének a fényképe – nem túl hízelgő szöveg kíséretében. Erwin Rommel tábornok homokszínűre festett harckocsija díszíti a városi benzinkutat is, amelynek alkalmazottja fektében, félálomban veszi el a pénzt, miután teletankoltuk az autót.

Elhalványult nyomok mindenfelé

A Kairótól a Szahara mélyére vezető 850 kilométeres autóút alatt lefoszlik rólunk minden, ami nem oda való: kulturális merevségünk, szabályaink, elvárásaink. Izgatott várakozással futunk be az álomba merült pálmaligetbe – mintha hazaérkeznénk.

A Líbiai-sivatag legfélreesőbb egyiptomi oázisa, Szíva mindig is sportot űzött abból, hogy elvegye a kíváncsiskodó európaiak kedvét. Ha mód volt rá, az életüket is. A 18. század végén, amikor az első – kegyes muzulmán utazónak álcázott – brit bemerészkedett a vad törzsek által lakott területre, nem csupán azt tapasztalta, hogy Szíva „szörnyű hely rendkívül nyomorúságos és szurtos emberekkel", hanem hogy lelepleződése után tanácsos volt minél előbb továbbállni, ha nem akarta, hogy agyonüssék őt és kíséretét az „idegengyűlölő" szívaiak.

A hajdan létfontosságú karavánútvonalak metszéspontjában, a Nagy-homoktenger peremén fekvő, paradicsomi szépségű oázisban mára megfordult a helyzet: az őslakosságot kell félteni a nyugati jövevényektől. Szíva sivatagi viszonyok között is egyedülálló konzervativizmusát, ősrégi szokásvilágát, tartózkodó ösztöneit az elmúlt néhány évben kikezdték a mind nagyobb számban megjelenő turistacsoportok. Mi öt esztendeje jártunk itt először – akkor csak egy-két hozzánk hasonló hátizsákos idegen lézengett a főtéren –, és azonnal beleszeret-

tünk Szívába. A végtelen nyugalomba, amelyet csak a müezzinek napi öt imája tagolt; a több százezer pálma, az olajfaligetek, a derékig érő lucernások labirintusába, ahol csak íbiszekkel meg csöndesen dalolgató datolyaszüretelőkkel találkozhattunk; az évszázados erődvárosba, amelynek hajnali sikátoraiban bolyongva szunyókáló sivatagi rókákba és kezdetleges agyagmecsetekbe igyekvő hívekbe botolhattunk. Míg Egyiptom turizmus által sújtott-áldott területein – Alexandriától, Kairótól Lukszoron át Abu-Szimbelig – az utazó kétszer is meggondolja, hogy az utcára lépjen, és összeszorított fogakkal tűrje a baksiséhes „idegenvezetők", csecsebecseárusok, titkos múmiakészlettel rendelkezők ostromát, addig Szíva maga volt a nyers szűziesség.

Öt év elegendő volt a látványos változáshoz

Megjelentek az utcákon a rövidnadrágos, miniszoknyás, párjukkal nyílt színen csókolózó nyugati nők ott, ahol a helybéli asszonyok csak ritkán, akkor is lefátyolozva mozdulnak ki otthonukból. Felbukkantak a sörösüveggel kezükben dajdajozók a szigorú és ájtatos alkoholtilalom világában. És legfőképpen mind nagyobb számban érkeztek ide gazdag jövevények, akik rászoktatták a szívaiakat, hogy amit eddig szívből adtak, azt ma már baksisért szolgáltassák.

– A pénz alakít át mindent, magát a változásokat kiváltó turizmust is – magyarázza lakonikusan Szulejmán úr, a Shali Lodge szálloda menedzsere. – Harminc évvel ezelőtt jött Szívába az első turista, egy amerikai, akkoriban, amikor kiépítették a tengerparttól az aszfaltutat. Korábban az egész oázis katonai övezet volt a líbiai határ közelsége miatt, még a nem idevalósi egyiptomi sem tehette be ide a lábát.

Szulejmán úr az ökológiai felelősségtudatáról és szívai kötődéséről nevezetes kairói vállalkozó, Munir Neamatalla három szállodájának egyikét vezeti. A menedzser kétfajta turistát nem állhat: a kispénzű hátizsákosokat, akiknek jelentős része szerinte a hasisért meg a homoszexuális kalandokért látogat ide, illetve az egyiptomiakat, akik handabandázásukkal és igénytelenségükkel elriasztják a „jó" vendégeket.

– Harminc éve egyetlen étterem, egy kézművesbolt és egy hotel volt itt, ma utóbbiból csaknem harminc, ebből pusztán öt van szívai kézben – mondja a szállodaigazgató. – Harminc éve az oázislakók többsége még úgy élt, mint ősei száz vagy kétszáz évvel ezelőtt.

– Szíva nem juthat Sarm es-Sejk sorsára, azt nem fogják szétrombolni, összemocskolni a százezrével érkező turisták, mert az üdülővárosok túl fiatalok, nincsen múltjuk, Szíva pedig öregebb Alexandriánál is – vélekedik a szintén „őslakos" Szelama Ali, a másik szálló, az Albabenshal hotel menedzsere. – Nálunk a hagyományok lassítják a változásokat.

– Önöknek igazuk van: ez már másik Szíva, mint az öt évvel ezelőtti, ám nem lehet megállítani a fejlődést, bocsássanak meg, ez nem lenne fair az itteni emberekkel szemben – hangsúlyozza a muniri szállodabirodalom harmadik tagjának, a luxuskategóriájú Adrere Amellal hotelnak a holland–egyiptomi származású, rövidnadrágos, ifjú menedzsere, Yousry Zaghow. – Ássa meg mindenki a maga sírját! Ha saját repülőteret és tömegturizmust akarnak, tiszteletben kell tartani a döntésüket. Csalódás lesz? Abszolút! De hát maga Egyiptom is csalódást okoz, hiszen a világ egyik leggazdagabb országa lehetne természeti forrásaival és idegenforgalmi látnivalóival: van Földközi-tengerünk, Nílusunk, Vörös-tengerünk, Szuezi-csatornánk, Kairónk és Luxorunk – és mégis…

Szívában a napfelkelte időszaka a legszebb: tavasszal még sötétben ébreszt a müezzin Allah akbar!-ja, amelyre szamarak fülsiketítő ordítása és kutyák vonítása a válasz; de mire kikecmergünk az óvárosba, csípős, friss levegő árasztja el a verőfényes utcákat, és a háztetők megtelnek fekete-fehér tollú zarzurpárokkal. A szerencsét hozó kecses madár egy réges-régen elveszett oázisnak adta a nevét, amelyet a beduinok emlegettek babonás csodálattal, kincseket rejtő várost, termékeny földeket álmodva a Szahara mélyére. Hosszas kutatómunkával és nem hétköznapi logikai játékkal Almásy László meg brit kutatótársai bukkantak rá az elfeledett Zarzura-oázisra, ahová előttük európai ember még nem tette be a lábát. Drágaköveket rejtő romok és csőrükben a város kulcsát tartó titokzatos kőmadarak helyet azonban olyasmit találtak ott, ami történelem és földrajz némi újragondolására késztette a világ tudományosságát. Szívából indulva mi is oda igyekszünk, ahová Almásy legnagyobb álmai és csalódásai vezetnek.

Sali, az óváros messziről óriási termeszvárnak tűnik: csipkézett agyagfalai, félig leomlott tornyai, egymásra tapadó, beszakadt tetejű házai festői kupacban tornyosulnak a pálmafák fölé. Egy-két száz éve még kevés idegennek volt arra esélye, hogy hírt adjon látogatásáról a falak mögött, mert többnyire nem jutott ki élve; ugyanakkor a régi szívai sejkek csak a 19. századtól engedélyezték az építkezést a kapu-

kon kívül, amikor csökkent a sivatagi rablótámadások veszélye. Addig sűrűn egymás nyakába építkezve, öszvérnyi szélességű közlekedősikátorokat meghagyva emelték házaikat a környező sós vizű tavak sarából, a kersifből, mely nyáron remekül hűt, télen is jól szigetel, távol tartja a rovarokat – ám egyvalamivel nem bír megbirkózni. Szíva átkával: a vízzel.

Jöjjön az égből vagy a föld mélyéről, az oázist ironikus módon a víz pusztíthatja el. Hogy Sali ma szép, de lakhatatlan termeszvár, mely bármely pillanatban az ember nyakába omolhat, az egyetlen kiadós zivatarnak köszönhető. A húszas évek végén órák alatt olvadtak el Szíva évszázados agyagvárosai; úgyhogy nehezen alkothatunk fogalmat arról, milyen volt a kapuk mögötti élet, ha ma a romok közé merészkedünk, és átgázolunk az irgalmatlan törmelék- és szemétrétegen, amelyben fél öszvérhullától az elmaradhatatlan gumiszandálon át a szétszórt postai küldeményekig minden megtalálható. De kincsekre még mindig ráakadhat a magányos sétáló: ódon olajprés kőtáblájára, rontásűző kosfejre egy még lakott ház tetején, régi padokra, amelyek napmintái a mi kalotaszegi faragványainkat idézik – valójában nagyon otthonos és felvillanyozó a kora reggeli Saliban téblábolni.

Gyorsan melegszik az idő, s az új városrész megtelik öszvérszekerek, iskolába induló lánycsoportok és a piac zsivajával. Felkapaszkodunk az óváros legmagasabb pontjára, tekintetünket Dél vonzza ellenállhatatlanul. Belefeledkezve a Nagy-homoktenger megdermedt hullámzásába, mely körbeöleli és alattomosan fojtogatja az oázist, ott, ahol a zöldet átmenet nélkül metszi el a sárga, megérthetjük az örömöt és felszabadultságot, mely a sivatagból kibukkanó karavánokat érhette. Szíva annak köszönheti létét és egykor talán végzetét is, hogy tizennyolc méterrel van a tengerszint alatt. Négyszáz forrás, kút öntözte a vízigényes pálmákat, s tette lehetővé több mint százhúszféle datolya, olajbogyó, gyümölcs, gabona termesztését – csakhogy ez jó tíz esztendeje kevésnek bizonyult, és a derék szívaiak még több, nagyobb kutat ástak, ami viszont mára elöntéssel fenyegeti a teknőt. A felhasználatlan víz belezúdul a sós tavakba, a tavak terjeszkednek, ezáltal rohamosan csökken a megművelhető terület, miközben a kiuzsorázott vízkészletnek fogy az utánpótlása, így romlik a kutak minősége is. A szívai fellahok a kielégíthetetlen kapzsiság ördögi körébe léptek, s ami évezredekig kiegyensúlyozottan működött, ma pusztulással fenyegeti ezt a különleges világot. S bár még mindig az olajbogyó-, illetve a da-

tolyatermesztés az oázis legfőbb üzletága, zöldséget, gyümölcsöt már a deltából kell hozatni…

Sarkon fordulunk a kilátóponton, hogy Szíva vízözönnel fenyegetett múltját is lássuk: a Holtak hegyének keresztül-kasul kifúrt kúpját, ahová ősidőktől temetkeztek az oázislakók. A második világháború bombázásaikor is itt kerestek menedéket; majd a sírkamrák ókori festményeit pár piaszterért darabokra vágva adták el a szuvenírt gyűjtő katonaságnak. Arrébb Agurmi falu hasonlóan eső áztatta roncsai – az ókori világ egyik legfontosabb jósdáját, a Jupiter–Ámon-szentélyt rejtik, ahová maga Nagy Sándor is elzarándokolt az egész világot érintő kérdéseitől űzve. Jóllehet az orákulum nem minden hódítónak hozott szerencsét: a perzsa Kambüszész király például erős hadsereget küldött Lukszorból a jósda papjainak megbüntetésére, amivel csupán azt érte el, hogy megalkossa az ókori világ egyik legnagyobb talányát: hogyan képes ötvenezer férfi nyom nélkül eltűnni a homokdűnék között? Hérodotosz néhány mondata, amely szerint homokvihar temette el őket, Almásy Lászlónak életcélt adott: mindenáron megtalálni a Szívába indult perzsa katonák maradványait, felszerelését, „kincseit”. Soha nem bukkant egy csorba sisakra sem, pedig tűvé tette érte a Líbiai-sivatagot…

Mi a következő napokban Almásyért tesszük tűvé a Szaharát. Türelmetlenül várjuk sivatagi vezetőnket, aki egy távolabbi oázisból érkezik, hogy Szívában fölszereljük expedíciónkat, összeszedjük a legénységet, majd nekivágjunk dél felé a homokdűnéknek – arra, amerre a legkevésbé járható.

(Riportsorozatunkat a Magazin két hét múlva megjelenő számában folytatjuk)